

ARTYKUŁY

Zakres zmian w obszarze prawa karnego wykonawczego dokonany na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw

DOI: 10.53024/5.1.53.2024

IGOR ZGOLIŃSKI*

STRESZCZENIE

W artykule poruszono problematykę z zakresu prawa karnego wykonawczego. Autor przedstawia i analizuje poszczególne, a zarazem najważniejsze, zmiany dokonane w Kodeksie karnym wykonawczym na podstawie ustawy z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw oraz wskazuje potencjalne efekty z wprowadzenia tych zmian w praktycznym modelu prowadzenia postępowań karnych wykonawczych.

Słowa kluczowe: prawo karne wykonawcze, nowelizacja, dozór elektroniczny, przerwa w wykonaniu kary pozbawienia wolności

1. ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

Prace nad projektem ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹ odbiły się szerokim echem. Powodem tego stanu rzeczy były głównie, co oczywiste, planowane modyfikacje, przy czym wiodąca oś doktrynalnej dyskusji (a ściślej mówiąc krytyki) dotyczyła zmian proponowanych w Kodeksie karnym. Oscylowała ona zwłaszcza wokół granicy wieku odpowiedzialności karnej, dyrektyw wymiaru kary, sankcji oraz nowych typów

* Igor Zgoliński – doktor habilitowany nauk prawnych, prof. AKP, sędzia Sądu Najwyższego, Katedra Prawa Karnego, Wydział Nauk Prawnych, Społecznych i Humanistycznych, Akademia Kujawsko-Pomorska, , ORCID: 0000-0002-5097-6170.

¹ Dz.U. poz. 2600.

przestępstw². Przeważającym głosem doktryny był pogląd, że ustawa przesuwaa Kodeks karny w obszar retributywizmu penalnego³. Nieco na uboczu tej dyskusji pozostawały natomiast kwestie zmian w Kodeksie karnym wykonawczym. Te zaś, w swym całokształcie, uznać należy nie tylko za liczne, ale i relatywnie istotne oraz wpływające na funkcjonowanie postępowań karnych wykonawczych. Fakt pomniejszego znaczenia tychże zmian nie jest żadnym zaskoczeniem, gdyż po pierwsze nie były one tak dogłębne jak w prawie karnym materialnym, a po wtóre nie budziły aż tak dużych kontrowersji. Nie od rzeczy będzie również dodanie, że zagadnienia wykonawcze po prostu są na ogół mniej „nośne”, a przez to i reprezentatywne w doktrynie. Abstrahując od powodów tego stanu rzeczy trzeba jednak wyrazić pogląd, że już nawet tylko z powyższego powodu warto przybliżyć ich zakres i podjąć próbę stosownej analizy.

Na wstępie jednak, patrząc nieco szerzej na znaczenie tytułowej nowelizacji w krajowym porządku prawnym należy odnotować, że ustawodawca za jej pośrednictwem dokonał zmian w kilkunastu ustawach i kodeksach, przede wszystkim o charakterze penalnym. Prócz wzmiankowanych już wyżej kodeksów karnego i karnego wykonawczego, zakres zmian objął również Kodeks wykroczeń, Kodeks karny skarbowy, Kodeks postępowania karnego, Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy: o opłatach w sprawach karnych, o przeciwdziałaniu zagrożeniu przestępczością na tle seksualnym, o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, o Policji, o Straży Granicznej, o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Prawo o ruchu drogowym, o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach, o przeciwdziałaniu narkomanii, o Służbie Ochrony Państwa oraz o Sądzie Najwyższym. W całokształcie ustawę tę uznać zatem należy za znaczącą dla porządku prawnego, gdyż nie tylko dość poważnie zaingerowała w niektóre dotychczasowe, a zarazem już utrwalone, regulacje prawne, lecz posiadała także szeroki zakres modyfikacji. Innymi słowy, przez fakt jej dużego znaczenia w pionie (czyli konkretnej interwencji w dotychczasowe rozwiązania) oraz w poziomie (czyli liczby aktów prawnych objętych modyfikacjami) jest to bez wątpienia jedna z tzw. dużych nowelizacji.

Już tylko powyższe, pobieżne przeciw, opisanie zakresu zmian wskazuje jednocześnie na pewne elementy, które dodatkowo zasługują na wyeksponowanie. Otóż, wzmiankowana ustawa niewątpliwie wpisuje się w dotychczasowy trend licznych

² Zob. np. J. Kędziński, *Niestety ta nowelizacja może wejść w życie*, „Palestra” 2023, nr 7, s. 129 i n.; M. Woiński, *Nowelizacja Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. – szkic zagadnień*, https://www.temidium.pl/arttykul/novelizacja_kodeksu_karnego_z_7_lipca_2022_r_szkic_zagadnien-7058.html#_ftn4.

³ Zob. T. Gardocka, *Opinia dotycząca projektu zmian w Kodeksie karnym* (druk sejmowy nr 2024, data projektu: 22 lutego 2022 r.), <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/opinieBAS.xsp?nr=2024>.

zmian w obszarach ustaw penalnych. Dość wspomnieć, że sam Kodeks karny był już przedmiotem ponad stu nowelizacji, a Kodeks postępowania karnego ponad stu pięćdziesięciu. To jest oczywiście pokłosie prowadzonej polityki kryminalnej przez poszczególne rządy. Do tego zjawiska należy odnieść się jednak z dezaprobatą, gdyż powoduje destabilizację prawa i powiększa brak jego spójności wewnętrznej oraz zewnętrznej, przez co wywołuje chaos w praktycznym funkcjonowaniu *sensu largo* wymiaru sprawiedliwości. Prawo karne stosowane jest w myśl zasady *ultima ratio*. Skoro tak, to oczekiwać należy, że jego zmiany będą jak najrzadsze, starannie przemyślane i umotywowane w warstwie argumentacyjnej. Na zarysowany stan rzeczy – *in genere* – nakłada się często również zwykle niechlujstwo legislacyjne, albowiem część przepisów, z racji swej stylistyki bądź konstrukcji, stanowi *lex imperfecta*.

Ustawodawca wprowadził w ustawie z 7 lipca 2022 r. zróżnicowane *vacatio legis*. Co do zasady omawiana regulacja weszła w życie 1 października 2023 r., lecz niektóre jej przepisy posiadają inny okres spoczywania. Sama *vacatio legis* różni się zresztą od wersji pierwotnej ustawy, gdyż tam zapisano, że ustawa wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od dnia jej ogłoszenia. Część przepisów miała zacząć obowiązywać po roku od tej daty, a jeszcze inna z dniem 1 stycznia 2026 r. (a więc *de facto* po bez mała dwa i pół roku od uchwalenia ustawy). Jednakże w toku innych prac legislacyjnych, w sprawozdaniu Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka⁴ o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk nr 2860) wniesiono o przyjęcie poprawki w postaci dodania art. 4a, który modyfikował dotychczasowe przepisy temporalne tytułowej ustawy z 7 lipca 2022 r. W konsekwencji wymienioną ustawę o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw uchwalono 26 stycznia 2023 r., a ogłoszono 2 marca 2023 r. Na podstawie art. 5 tejsze ustawy zmieniono przepisy temporalne ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600) w sposób następujący: „Art. 33. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 października 2023 r., z wyjątkiem: 1) art. 1 pkt 14, 67 lit. c, pkt 68 lit. c oraz art. 9 pkt 11 i 12, które wchodzi w życie z dniem 14 marca 2024 r.; 2) art. 10 pkt 1-6, 12, 13 i 17, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2026 r.”. Ta okoliczność także ma znaczenie w kontekście obowiązku dbałości ustawodawcy o należyte stanowienie prawa oraz właściwe przewidywanie konsekwencji wdrożenia poszczególnych regulacji. Równie interesująco przedstawiał się też sam proces legislacyjny ustawy z 7 lipca 2022 r. Projekt jej został odrzucony przez Senat. Był też przedmiotem krytyki podmiotów opiniujących. Dla przykładu jedynie podać można, że Naczelna Rada Adwokacka

⁴ Druk sejmowy nr 2954-A.

podniosła⁵, iż projektowana ustawa ta jest w swej treści zbliżona do ustawy uchwalonej w poprzedniej kadencji parlamentu, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodną z art. 7 w związku z art. 112 oraz z art. 119 ust. 1 Konstytucji RP⁶. Innymi słowy, dostrzeżono jej wtórną niekonstytucyjność. Istotne zastrzeżenia można było zatem wysunąć nie tylko wobec samej treści merytorycznych zmian dokonywanych tą ustawą, lecz także wobec przebiegu procesu legislacyjnego i wymaganej dbałości o poziom procesu prawodawczego, rozumianego jako nadzór władzy legislacyjnej nad jego przebiegiem i finalnym rezultatem. Mając tak zakreślony obraz charakteru i wejścia w życie tytułowej ustawy można przystąpić do analizy najistotniejszych zagadnień wykonawczych, które objęła swą treścią.

2. ZAKRES I CHARAKTER ZMIAN W PRAWIE WYKONAWCZYM OBJĘTYCH USTAWĄ Z 7 LIPCA 2022 R.

Wracając zatem na grunt zmian w obszarze prawa karnego wykonawczego, kontynuując jednocześnie wątek związany z wejściem w życie ustawy z 7 lipca 2022 r., wypada na wstępie tej części rozważań odnotować, że pewien zrąb modyfikacji dopiero ma wejść w życie, co nastąpi z dniem 1 stycznia 2026 r. (o ile, rzecz jasna, do tego czasu przepisy te nie zostaną ponownie zmodyfikowane, względnie uchylone, bądź nie zostanie wydłużone *vacatio legis*). Ów późniejszy obszar zmian objąć ma przepisy: art. 43a § 2 pkt 1, art. 43c, art. 43e § 4, art. 43i § 4, art. 43k § 1, art. 43ka, art. 153a, art. 156 § 2a i § 2b oraz art. 173 § 3 k.k.w. Pozostała część przepisów, której dotyczy tytułowa ustawa, weszła już natomiast w życie z dniem 1 października 2023 r.

Ratio legis zasadniczych modyfikacji dokonywanych poza obrębem Kodeksu karnego, a więc także zmian w prawie karnym wykonawczym, projektodawcy dość lapidarnie określili w początkowej części uzasadnienia do złożonego projektu ustawy. Wskazano tam bowiem, że „nowelizacja ma na celu usunięcie powszechnie dostrzeganych na gruncie obowiązujących przepisów kodeksu trudności w racjonalnym i efektywnym stosowaniu instrumentów prawa karnego, zmianę w obrębie tych instytucji, które dotknięte są wadami merytorycznymi bądź które uniemożliwiają osiągnięcie pożądaných i oczekiwanych rezultatów w zakresie polityki karnej, w tym w szczególności w płaszczyźnie realizacji funkcji sprawiedliwościowej oraz ochronnej prawa karnego i powiązanych z nią funkcji afirmacyjno motywacyjnej oraz prewencyjnej. Projekt ukierunkowany jest również na wyeliminowanie niespójności i luk prawnych, jakie zostały ujawnione w trakcie stosowania

⁵ <https://www.adwokatura.pl/z-zycia-nra/prezes-nra-zwraca-sie-do-prezydenta-rp-o-zawetowanie-nowelizacji-kodeksu-karnego/>.

⁶ Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, ze zm.

obowiązujących unormowań, również tych zgłaszanych w doktrynie prawa karnego lub w judykaturze⁷⁷. Zmiany te – wedle założenia projektodawców – traktować więc należy jako naprawcze i porządkujące. Zasadnicza modyfikacja przepisów wykonawczych wynika z treści art. 10 tytułowej ustawy. Co znamienne, zmianom tym projektodawcy nie poświęcili zbyt wiele uwagi w warstwie argumentacyjnej. W uzasadnieniu do projektu ustawy w oszczędnych słowach wskazano bowiem tylko: „Projekt przewiduje umożliwienie orzekania elektronicznej kontroli miejsca pobytu w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności oraz szereg zmian w k.k.w., które usprawnią wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz postępowanie o udzielenie skazanemu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności z zastosowaniem elektronicznej kontroli miejsca pobytu skazanego”. Wypada zatem w tym miejscu dokonać nieco szerszego ich przedstawienia. Bez wątpienia w największym zakresie zmiany objęły regulacje dedykowane wykonywaniu sankcji z zastosowaniem dozoru elektronicznego. Jest to związane z próbą wprowadzenia nowej instytucji, łączącej się z dozorem elektronicznym, w postaci przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności przewidzianej dla określonej kategorii skazanych, a połączonej właśnie z elektroniczną kontrolą miejsca pobytu (którą przewidziano w formie fakultatywnej i obligatoryjnej). Ta instytucja oddziałuje w sposób naturalny na potrzebę stosowanych zmian w obrębie przepisów dotyczących systemu dozoru elektronicznego oraz podjęcia przygotowań natury technicznej. Inne zmiany miały już charakter bardziej „punktowy”.

Jeśli chodzi o ich szczegółowy ich obszar to należy również zauważyć, że w poczet modyfikacji dokonanych na płaszczyźnie wykonawczej trzeba zaliczyć zmianę dokonaną w ustawie z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Wynika ona z art. 20 ustawy z 7 lipca 2022 r., a dotyczy obowiązku niezwłocznej publikacji orzeczeń Sądu Najwyższego (a po sporządzeniu uzasadnienia także i tego aktu sprawozdawczego, wraz z ewentualnymi zdaniem odrębnymi) w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Sądu Najwyższego. Czynności te, jakkolwiek zlokalizowane są w ustawie ustrojowej (co *nota bene* z gruntu może być przedmiotem odrębnej dyskusji), są wszakże dokonywane już po wydaniu orzeczenia, stąd mieszczą się w ramach szeroko pojętych czynności wykonawczych. Prócz charakteru wykonawczego ta modyfikacja ma także oczywisty walor informacyjny, skądinąd – zważywszy na rolę Sądu Najwyższego – doniosły. Co więcej, jako zmianę *sensu largo* dotyczącą prawa karnego wykonawczego potraktować wypada transformacje dokonane w Kodeksie karnym, w obrębie warunkowego przedterminowego

⁷⁷ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2024, Sejm IX kadencji, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024>.

zwolnienia. Instytucja ta należy wszakże zarówno do sfery prawa karnego materialnego, jak i prawa karnego wykonawczego⁸. Mimo doktrynalnych sporów z tym związanych⁹ nie budzi jednak wątpliwości, że warunkowe przedterminowe zwolnienie pozostaje środkiem z zakresu polityki penitencjarnej, a w pełni materializuje się dopiero na ostatnim etapie postępowania karnego. Dokonano tutaj modyfikacji w obrębie dwóch płaszczyzn, to jest zarówno w prawie karnym materialnym, jak i w prawie karnym wykonawczym. Posiadają one jednak wspólny mianownik, gdyż stanowią konsekwencje wprowadzenia nowej, szczególnej odmiany w ramach tzw. powrotu do przestępstwa. Nowe regulacje w tym względzie zawarto z kolei w treści art. 64a k.k. Zmiany następcze mają zatem za zadanie usystematyzowanie wzajemnej relacji między wskazanymi instytucjami, przy zachowaniu kodeksowych spójności, co samo w sobie ocenić trzeba pozytywnie. W Kodeksie karnym zmianie uległ art. 79 § 1 k.k., określający przesłanki formalne dla warunkowego przedterminowego zwolnienia przy sumie kar, które skazany ma odbyć kolejno. Katalog przepisu uzupełniono o skazania w ramach konstrukcji z art. 64a k.k. W konsekwencji, paralelnie jak przy skazaniach w warunkach multirecydywy, przestępczości zawodowej, zorganizowanej lub terrorystycznej, co najmniej za jedno z przestępstw niepozostających w zbiegu, za które orzeczono kary pozbawienia wolności niepodlegające łączeniu, niezbędne jest odbycie minimum 3/4 sumy kar pozbawienia wolności. Kolejna modyfikacja w obszarze prawa karnego materialnego została dokonana w art. 80 § 2 k.k. Przepis ten określa minimalny okres próby przy warunkowym zwolnieniu z odbywania terminowej kary pozbawienia wolności. Wobec skazanych w ramach nowej konstrukcji z art. 64a k.k. przewidziany został tożsamy okres próby, jak wobec skazanych przy zastosowaniu art. 64 § 2 k.k. Bliźniacze zmiany do powyżej opisanych zaszły w treści Kodeksu karnego wykonawczego. Dotyczyły art. 159 § 1 k.k.w., którego treść uzupełniono o art. 64a k.k. Kolejna zmiana obejmująca przepisy normujące warunkowe przedterminowe zwolnienie sprowadzała się do prolongat okresów wskazanych w art. 161 § 3 i 4 k.k.w. W przepisach tych unormowany został mechanizm ograniczający możliwość występowania z wnioskiem o warunkowe zwolnienie w tych sytuacjach, w których nie przemawiają za tym postępy w resocjalizacji skazanego¹⁰. Aktualnie, jeżeli kara lub suma kar odbywanych przez skazanego nie przekracza pięciu lat pozbawienia wolności, wniosku skazanego lub jego obrońcy złożonego przed upływem sześciu miesięcy od wydania postanowienia odmawiającego warunkowego zwolnienia nie

⁸ V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 538.

⁹ Zob. np. S. Hyps, *Komentarz do art. 77 k.k.*, [w:] K. Wiak, A. Grześkowiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 659; J. Skupiński, *Komentarz do art. 77 k.k.*, [w:] R.A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 513; J. Lachowski, *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2010, s. 121 i n.

¹⁰ W. Sych, *Komentarz do art. 161*, [w:] W. Sych, T. Przesławski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX/el. 2023.

rozpoznaje się do upływu tego okresu. Jeśli kara lub suma kar przekracza natomiast pięć lat pozbawienia wolności, wniosku nie rozpoznaje się do upływu rocznego okresu od wydania postanowienia o odmowie warunkowego zwolnienia. Słusznie na tym tle podnosi się, że regulacja z § 4 zrywa z dotychczas istniejącym powiązaniem¹¹, zawartym w § 44 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. z 2022 r. poz. 2847). Ten akt prawny nakłada bowiem obowiązek sporządzania okresowych ocen postępów skazanego w resocjalizacji nie rzadziej niż co sześć miesięcy.

Kolejne zmiany przepisów natomiast dotyczyły:

- nagrody dla skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w wymiarze 25 lat lub wyższym albo karę dożywotniego pozbawienia wolności, w zakładzie karnym typu zamkniętego w postaci zezwolenia na widzenie bez dozoru, poza obrębem zakładu karnego, z osobą najbliższą lub osobą godną zaufania na okres nie przekraczający jednorazowo 30 godzin – do jej przyznania wymagana jest zgoda sędziego penitencjarnego (art. 139 § 6 k.k.w.). Modyfikacja ta jawi się jako dość nieznaczna, a wręcz porządkowa. Powiązana jest ze zmianami w Kodeksie karnym, gdzie uchylono karę 25 lat pozbawienia wolności jako karę odrębnego rodzaju;
- odroczenia wykonania kary z uwagi na przeludnienie, gdyż art. 151 § 2 k.k.w., gdzie regulację uzupełniono o nowy typ powrotu do przestępstwa przyjęty w Kodeksie karnym (art. 64a k.k.), w efekcie uzyskał następujące brzmienie: „Sąd może odroczyć wykonanie kary pozbawienia wolności w wymiarze do roku, jeżeli liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekracza w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów. Odroczenia nie udziela się skazanym, którzy dopuścili się przestępstwa z zastosowaniem przemocy lub groźby jej użycia, skazanym określonym w art. 64 § 1 lub 2, art. 64a lub art. 65 Kodeksu karnego, a także skazanym za przestępstwa określone w art. 197-203 Kodeksu karnego popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych”;
- udzielania przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności skazanemu, wobec którego administracja zakładu karnego sporządziła negatywną prognozę kryminologiczno-społeczną, gdyż wówczas sąd penitencjarny może orzec wobec tego skazanego elektroniczną kontrolę miejsca pobytu. Orzeczenie elektronicznej kontroli miejsca pobytu jest obowiązkowe wobec skazanych za przestępstwo określone w art. 197-200 Kodeksu karnego, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych oraz wobec sprawcy określonego w art. 64

¹¹ L. Osiński, Komentarz do art. 161, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 645-646.

§ 2, art. 64a lub art. 65 Kodeksu karnego, który został skazany za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, a także wobec skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności, niezależnie od treści sporządzonej prognozy kryminologiczno-społecznej (art. 153a. § 1 i 2 k.k.w.). Jednocześnie sąd penitencjarny może odstąpić od orzeczenia elektronicznej kontroli miejsca pobytu tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. Uchylenie elektronicznej kontroli miejsca pobytu może nastąpić nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy od udzielenia przerwy, jeżeli dalsze stosowanie takiej kontroli jest niecelowe. Wobec tych kategorii skazanych, względem których jest ona obowiązkowa, uchylenie może nastąpić w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, nie wcześniej niż po upływie 9 miesięcy od udzielenia przerwy. Zmiana tego przepisu jawi się jako znaczna, gdyż w sposób istotny zmieniono jego konstrukcję. Przepis zachował jednak nadal swój charakter, który można określić jako procesowy, a po części gwarancyjny¹². Należy tu zwrócić szczególną uwagę na sformułowanie „w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami”, co wymusza na sądzie penitencjarnym niejako dwukrotne wartościowanie, a więc ustalenie po pierwsze tego, czy ma do czynienia z przypadkiem wyjątkowym, a po wtóre, czy w owej wyjątkowości dodatkowo zachodzą okoliczności, i to szczególnie uzasadnione, implikujące potrzebę odstąpienia elektronicznej kontroli miejsca pobytu. Takie ujęcie przepisu znacząco zawęża możliwość odstąpienia od orzeczenia elektronicznej kontroli miejsca pobytu, a wręcz je nihiluje. Co więcej, użyte sformułowanie jest treściowo analogiczne względem przyjętego onegdaj w art. 167 k.p.k. (w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹³). Warto przypomnieć, że taka treść przepisu wywoływała wówczas wątpliwości doktrynalne¹⁴. Gwoli ścisłości należy też odnotować, że przepis wykonawczy w opisywanym brzmieniu ma wejść w życie z dniem 01.01.2026 r.;

- odwoływania przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, która to czynność staje się obligatoryjna¹⁵ jeżeli skazany, wobec którego orzeczono elektroniczną kontrolę miejsca pobytu, nie zachował wyznaczonego terminu do zgłoszenia podmiotowi dozoru gotowości, bądź uchył się od niezwłocznego założenia przez podmiot dozoru nadajnika lub od wykonania

¹² W. Sych, Komentarz do art. 153a, [w:] W. Sych, T. Przesławski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Lex/el. 2023.

¹³ Dz.U. z 2016 r. poz. 437.

¹⁴ Por. np. R. Skowron, *Wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami w rozumieniu art. 167 § 1 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2016, nr 2, s. 71 i n.; S. Zabłocki, *Art. 167 k.p.k. po nowelizacji – wstępne nakreślenie problemów*, Cz. PKiNP 2015, nr 2, s. 83-112.

¹⁵ J. Potulski, komentarz do art. 156, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Legalis/el. 2023.

innych obowiązków związanych z dozorem elektronicznym. W tych sytuacjach odstąpienie od odwołania może nastąpić również tylko w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami (art. 156 § 2a i 2b k.k.w., które również mają wejść w życie z dniem 01.01.2026 r.);

- modyfikacji przepisu kompetencyjnego dotyczącego zakładu karnego dla odbywających karę po raz pierwszy (art. 85 § 2 k.k.w.), który uzupełniono o skazanych w warunkach określonych w art. 10 § 2a k.k. Ten przepis ma charakter typowo porządkująco-korelujący i jest determinowany wykreowaniem nowej karnoprawnej kategorii nieletnich. Chodzi o osoby, które po ukończeniu 14 roku życia, a przed ukończeniem 15 lat, dopuściły się czynu zabronionego określonego w art. 148 § 2 lub 3 k.k., które mogą odpowiadać na zasadach kodeksowych, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju, właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a dodatkowo zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji. Przepis k.k.w. wszedł w życie z dniem 01.10.2023 r., co również zostało skorelowane względem wdrożenia stosownej zmiany w Kodeksie karnym;
- zmiany dokonanej w art. 88 w § 3 pkt 2 k.k.w., która jest typowym wynikiem przeobrażeń dokonanych w prawie karnym materialnym w postaci rezygnacji z kary 25 lat pozbawienia wolności jako kary odrębnego rodzaju;
- zmiany treści art. 110 § 2b pkt 2 k.k.w., którą należy ocenić w sposób analogiczny, gdyż sprowadzała się do uzupełnienia o nowy typ recydywy z art. 64a k.k. Co oczywiste, wobec wejścia w życie z dniem 1 października 2023 r. zmian w Kodeksie karnym, także i te dwie ostatnie modyfikacje w przepisach Kodeksu karnego wykonawczego obowiązują od tej daty.

W najszerszym zakresie, jak już wspomniano, zmiany objęły regulacje dotyczące systemu dozoru elektronicznego. Tu z kolei zmodyfikowano:

- art. 43a w § 2 pkt 1 k.k.w., który uzupełniono o sformułowanie „oraz elektronicznej kontroli miejsca pobytu orzeczonej w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności, o której mowa w art. 153a § 1 lub 2” (zmiana ta, podobnie jak i sama instytucja przerwy w tym kształcie, ma wejść w życie z dniem 01.01.2026 r.). Przepis, z założenia mający wprowadzać w tym rozdziale określone uproszczenia terminologiczne¹⁶, w nowym brzmieniu precyzuje, że przepisy dotyczące systemu dozoru elektronicznego obejmują także – w ramach pojęcia kary – nową instytucję przerwy. Nie zostawia to więc wątpliwości na temat charakteru tej instytucji;

¹⁶ I. Zgoliński, Komentarz do art. 43a k.k.w., [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Legalis/el.2023.

- art. 43c § 1 k.k.w., który porządkowo uzupełniono o regulację, że „elektroniczną kontrolę miejsca pobytu orzeczoną w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności wykonuje się jako dozór mobilny” (co także ma wejść w życie z dniem 01.01.2026 r.);
- art. 43e k.k.w., gdzie dodano § 4 o treści następującej: „W sprawach związanych z wykonywaniem dozoru mobilnego orzeczonego w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności właściwy jest sąd penitencjarny, w którego okręgu będzie przebywał skazany.” Stanowi to niewątpliwie kolejną regulację dotyczącą właściwości miejscowej sądu penitencjarnego, kierunkowo powiązaną z miejscem pobytu skazanego, przy czym jej tłem jest instytucja udzielenia przerwy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności. Można mieć pewne wątpliwości, czy akurat ten przepis był bezwzględnie potrzebny, zważywszy na dotychczasową treść art. 43e § 3 k.k.w., aczkolwiek w praktyce faktycznie do wyobrażenia jest sytuacja, gdzie – w obliczu braku oddzielnej regulacji – mógłby na omawianej płaszczyźnie powstać spór kompetencyjny. Opisywane zmiany mają wejść w życie z dniem 01.01.2026 r.;
- dokonując uzupełnienia (od 01.01.2026 r.) treści art. 43i § 4 k.k.w. o wyłączenie dotyczące udzielenia przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności;
- art. 43k w § 1 k.k.w., któremu w ramach wprowadzenia do wyliczenia nadano następujące brzmienie: „Po uzyskaniu od podmiotu dozoruującego informacji, że możliwe jest niezwłoczne rozpoczęcie wykonywania środka karnego lub środka zabezpieczającego w systemie dozoru elektronicznego, sąd wydaje postanowienie o rozpoczęciu dozoru elektronicznego, w którym: (...)”, co stanowi wyłączenie dotychczasowego zawężenia treści przepisu tylko do dozoru zbliżeniowego i mobilnego, przy jednoczesnym zadekretowaniu, że przepis dotyczy środka karnego i środka zabezpieczającego w systemie dozoru elektronicznego. Przepis ma wejść w życie z dniem 01.01.2026 r.;
- dotychczasową regulację uzupełniono o art. 43ka k.k.w. w brzmieniu:

„Art. 43ka. § 1. Przed orzeczeniem wobec skazanego elektronicznej kontroli miejsca pobytu w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności sąd penitencjarny ustala, czy na przeszkodzie zastosowaniu takiej kontroli nie stoją warunki techniczne. W tym celu sąd żąda nadesłania informacji od podmiotu dozoruującego.

§ 2. W postanowieniu o udzieleniu skazanemu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności z zastosowaniem elektronicznej kontroli miejsca pobytu skazanego sąd penitencjarny:

 - 1) wyznacza termin i określa sposób zgłoszenia przez skazanego podmiotowi dozoruującemu gotowości do zainstalowania środków technicznych;

2) określa, jakie środki techniczne mają zostać zainstalowane.

§ 3. Przepisy art. 43k § 2, 4 i 6-8 stosuje się odpowiednio”.

Regulacja z § 1 tego przepisu ma wyraźny wydźwięk celowościowy i jest bezdyskusyjnie potrzebna, jeśli zważy się, że przed orzeczeniem wobec skazanego elektronicznej kontroli miejsca pobytu w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności niezbędne jest aprioryczne ustalenie, czy w ogóle – z uwagi na uwarunkowania techniczne – instytucja przerwy w tej formule mogłaby znaleźć swe zastosowanie. Z kolei § 2 omawianego przepisu uszczegóławia treść postanowienia sądu penitencjarnego o dodatkowe elementy obligatoryjne, implikowane charakterem tej instytucji. Zmiana ta również ma wejść w życie z dniem 01.01.2026 r.;

– art. 43la k.k.w., gdzie uzupełniono katalog warunków z pkt 1 (przesłanek formalnych¹⁷) o instytucje określone w art. 64a i 65 § 1 i 2 k.k., a zmianie rozszerzającej uległ też § 6 tego przepisu, w którym dodano art. 64a k.k. Zmiana obowiązuje od 01.10.2023 r.;

– art. 43lla § 1 pkt 1 k.k.w., który uzupełniono o instytucje z art. 64a oraz art. 65 § 1 i 2 k.k. Zmiana obowiązuje od 01.10.2023 r.

3. PODSUMOWANIE

Jak wynika z przedstawionych modyfikacji, ustawa karna wykonawcza została już częściowo przeobrażona w wyniku nowelizacji dokonanej na podstawie ustawy z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw od 1 października 2023 r. Pozostała część zmian ma wejść w życie z dniem 1 stycznia 2026 r. Generalnie rzecz ujmując większość tych zmian nie była determinowana potrzebą udoskonalenia dotychczasowych mankamentów natury praktycznej, stwierdzonych w Kodeksie, co nie do końca odpowiada początkowym, ogólnym twierdzeniom projektodawców. W przeważającej mierze modyfikacje w prawie karnym wykonawczym podyktowane zostały innymi motywami. Tu na pierwszy plan wysuwają się dwie okoliczności. Pierwsza z nich, to dość znaczna liczba zmian w Kodeksie karnym, co siłą rzeczy oddziaływać również musiało na Kodeks karny wykonawczy – zważywszy na ich wzajemne koherencje. Druga natomiast to akcentowana przez projektodawców idea wprowadzenia nowej instytucji wykonawczej w postaci instytucji elektronicznej kontroli miejsca pobytu, orzeczonej w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności, o której mowa w art. 153a § 1 i 2 k.k.w. Wymusiło to następczo resztę zmian, zwłaszcza w obrębie przepisów dotyczących dozoru elektronicznego.

¹⁷ I. Zgoliński, Komentarz do art. 43la, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Legis/el. 2023.

Można mieć wątpliwości czy jakiegokolwiek inne zmiany zgodnie z intencjami projektodawców „usprawnią wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego”. Zweryfikuje to, jak zwykle, praktyka. Jawią się one wszakże jako niewielkie. Efektem opisanych wyżej okoliczności było w każdym razie ustalenie dwóch terminów *vacatio legis*. Krótszy był sprzęgnięty z wejściem w życie zmian w Kodeksie karnym, natomiast dłuższy został dedykowany nowej instytucji wykonawczej, a więc przerwy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności, dla której ornamentem stała się elektroniczna kontrola miejsca pobytu. Urozmaicona w ten sposób instytucja przerwy winna zostać jednakże oceniona w sposób pozytywny, choć kierunkowo nie jest przewidziana dla każdego skazanego, a tylko do tych osób, wobec których administracja zakładu karnego sporządziła negatywną prognozę kryminologiczno-społeczną. Nie zamyka to im wszakże perspektywy skorzystania z przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. W istocie będzie to więc z jednej strony pewnego rodzaju uelastycznienie, które posiada widoczny już na pierwszy ogład określony walor ergonomiczny. Z drugiej natomiast strony w sposób bodaj maksymalny zabezpiecza organy wykonawcze przed ewentualnymi niepożądanymi skutkami ubocznymi udzielania takim osobom przerwy w wykonaniu tej kary. Ustawodawca, mając zapewne na względzie możliwe perturbacje związane z faktycznym obliczem funkcjonowania tej instytucji, wydłużył *vacatio legis* ustawy, co samo w sobie również jest słuszne. Otwarte pozostaje jednak pytanie o to, czy czas, który aktualnie upływa, zostanie w sposób racjonalny wykorzystany na prawidłowe przygotowanie do rozpoczęcia płynnego funkcjonowania nowej instytucji wykonawczej. Ubolewać natomiast można, że przy okazji tak dużej nowelizacji ustawodawca nie skorzystał z nadarzającej się okazji i zaniechał możliwości „sanowania” swych wcześniejszych uchybień, gdyż nie dokonał naprawy mankamentów egzystujących w obrębie innych przepisów.

BIBLIOGRAFIA

Akty normatywne

Konstytucja RP z 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).

Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437).

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600).

Literatura

Gardocka T., *Opinia dotycząca projektu zmian w Kodeksie karnym (druk sejmowy nr 2024, data projektu: 22 lutego 2022 r.)*, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/opinieBAS.xsp?nr=2024>.

Zakres zmian w obszarze prawa karnego wykonawczego dokonany na podstawie ustawy...

- Hypś S., Komentarz do art. 77, [w:] K. Wiak, A. Grześkowiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Kędzierski J., Niestety ta nowelizacja może wejść w życie, *Palestra* 2023, nr 7.
- Konarska-Wrzosek V. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Lachowski J., *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2010.
- Osiński L., Komentarz do art. 161, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Potulski J., Komentarz do art. 156 k.k.w., [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Legalis/el. 2023.
- Skowron R., *Wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami w rozumieniu art. 167 § 1 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2016, nr 2.
- Skupiński J., Komentarz do art. 77 k.k., [w:] R.A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Sych W., Komentarz do art. 153a, [w:] W. Sych, T. Przesławski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Lex/el. 2023.
- Sych W., Komentarz do art. 161, [w:] W. Sych, T. Przesławski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX/el. 2023.
- Zabłocki S., *Art. 167 k.p.k. po nowelizacji – wstępne nakreślenie problemów*, Cz. PKiNP 2015, nr 2.
- Zgoliński I., Komentarz do art. 43la, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Legalis/el. 2023.
- Zgoliński I., Komentarz do art. 43a, [w:] J. Lachowski (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Legalis/el.2023.

Źródła internetowe

<https://www.adwokatura.pl/z-zycia-nra/prezes-nra-zwraca-sie-do-prezydenta-rp-o-zawetowanie-nowelizacji-kodeksu-karnego/>.

Woiński M., *Nowelizacja Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. – szkic zagadnień*, https://www.temidium.pl/artukul/nowelizacja_kodeksu_karnego_z_7_lipca_2022_r_szkic_zagadnien-7058.html#_ftn4.

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2024, Sejm IX kadencji, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024>.

Inne

Sprawozdanie Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk nr 2860) Druk sejmowy nr 2954-A.

The scope of changes in the area of executive criminal law made pursuant to the Act of July 7, 2022 amending the Act – Penal Code and certain other acts

ABSTRACT

The article addresses issues in the field of executive criminal law. The author presents and analyzes the individual, and at the same time the most important, changes made to the Executive Criminal Code under the Act of July 7, 2022 on the amendment of the Criminal Code Act and some other acts, and indicates the

Igor Zgoliński

potential effects of the from the introduction of these changes in the practical model of conducting executive criminal proceedings.

Keywords: Executive criminal law, amendment, electronic surveillance, interruption of prison sentence